

Ronde 3

Rik Schutz
 De Nederlandse Taalunie
 Contact: rschutz@taalunie.org

Een nieuwe woordenlijst is nog geen nieuwe spelling

In 1995 verscheen voor het eerst sinds vele decennia een herziene editie van de officiële Woordenlijst Nederlandse taal. Bij die gelegenheid zijn enkele opvallende dingen gebeurd:

- de dubbelspelling van veel 'moeilijke woorden' is afgeschaft (*contact - kontakt; equivalent - ekwivalent*); alleen de hier eerstgenoemde voorkeurspelling bleef behouden;
- er zijn duizenden nieuwe woorden toegevoegd;
- er is een spellingregel veranderd, namelijk die voor het schrijven van een tussen-n in samenstellingen (de pannenkoekregel);
- de voorbereide vernederlandsing van 'moeilijke woorden' is niet doorgegaan;
- de verantwoordelijke bewindslieden besloten dat de Woordenlijst niet opnieuw zo sterk mocht verouderen; er is een periode van tien jaar vastgesteld voor de verschijning van een aangepaste editie zonder wijziging van de spellingregels;

Omdat in 2005 de eerste termijn (een termijn = 10 jaar) verliep, heeft de Nederlandse Taalunie, de beleidsinstantie die verantwoordelijk is voor spelling, een nieuwe editie van de Woordenlijst voorbereid. In deze bijdrage lichten we deze procedure toe.

Uitgangspunten

De voorbereiding begon met een specificatie door de Nederlandse en Vlaamse bewindslieden van de opdracht. Sleutelbegrippen waren: continuïteit, actualiteit, uniformiteit en toegankelijkheid. Uit de toelichting bij besluit Comité van Ministers, 8 oktober 2001:

- a. Schrappen van in onbruik geraakte woorden;
- b. Toevoegen nieuwe woorden;
- c. Rechtzetten zetfouten in leidraad en woordenlijst;
- d. Verbeteren foutieve formuleringen in leidraad;
- e. Wegwerken tegenstrijdigheden tussen woordbeelden leidraad – woordenlijst;
- f. Verbeteren fouten en onbedoelde effecten in woordenlijst, als gevolg van foutieve formuleringen in leidraad (zie d);
- g. Verbeteren uniformiteit t.a.v. ogenschijnlijke gelijksoortige gevallen.

Traject

De Werkgroep Spelling werd opnieuw samengesteld met onder andere twee nieuwe leden die praktische ervaring hadden met het samenstellen van woordenboeken. De Taalunie wilde in 2005 tot één uniforme spelling komen, die ook alle makers van woordenboeken zouden gaan toepassen.

De samenstelling van de nieuwe Woordenlijst werd opnieuw uitbesteed aan het Instituut voor Nederlandse lexicologie in Leiden. Daar is men begonnen met het inventariseren van (1) alle opmerkingen en kritiek die de Woordenlijst van 1995 had opgeroepen en (2) alle vragen die in de loop van jaren over spelling waren gesteld aan de taaladviesdiensten.

Een daartoe uitgenodigde groep van woordenboekuitgevers, taaladviesdiensten en de makers van de spellingcorrector voor *Microsoft Office* kon periodiek kennis nemen van de voorgenomen besluiten en daarop reageren.

In december 2004 werd het eerste persbericht over de beoogde actualisering uitgebracht. In april 2005 werden de aanpassingen toegelicht op een persconferentie en in juni konden uitgevers de informatie krijgen waarmee ze hun titels konden aanpassen. In oktober werden de eerste titels die de geactualiseerde spelling toepasten gepresenteerd tijdens een parallelle persconferentie in Brussel en Den Haag. Niet alleen de Woordenlijst (het *Groene Boekje*), maar ook woordenboeken van Van Dale, Prisma en De Standaard werden bij die gelegenheid gepresenteerd; alle voorzien van een keurmerk 'officiële spelling'. Intussen zijn er meer dan 20 producten met een dergelijk keurmerk verschenen.

Beeldvorming

En toen ging er iets mis. Vanaf medio december 2006 werd in enkele Nederlandse kranten het volgende beeld geschetst:

- de impact van de veranderingen is groot;
- de veranderingen zijn onlogisch/willekeurig;
- de veranderingen leveren lelijke woordbeelden op;
- de nieuwe regels zijn niet te leren;
- de taalgebruiker is niet gehoord;
- er moet een alternatieve 'witte' spelling komen.

Kritiek

Een belangrijk punt van kritiek is de impact van de veranderingen. Drie vragen zijn relevant: wat verandert, hoeveel verandert en wat is het nut van de veranderingen?

Wat verandert?

Een belangrijk detail is dat op één uitzondering na niets verandert aan de letters waarmee woorden worden gespeld. Alleen woorden van het *paardenbloem*-type (samenstel-

ling van dier + plant) vormen niet langer een uitzondering op de algemene regel voor de tussen-n. Deze woorden worden nu ook met een tussen-n geschreven. De overige veranderingen hebben betrekking op streepjes, hoofdletters en accenten. Niemand hoeft dus opnieuw te leren spellen; de finesses betreffen kwesties die met name bureau-redacteurs en lexicografen uit het hoofd leren.

Hoeveel verandert?

De Taalunie heeft drie soorten teksten onderzocht: twee weken dagblad, een roman en materiaal van het Cito-leerlingvolgsysteem. Met de volgende aantallen veranderingen:

dagbladen	± 25 woorden
roman	< 10 woorden
Cito	0 woorden

In een gemiddelde dagbladeditie staan twee keer zo veel gewone spelfouten en slordigheden, als aanpassingen die voortvloeien uit de nieuwe Woordenlijst. Bovendien stonden er in de onderzochte twaalf edities van *De Volkskrant* (zomer 2005) een even groot aantal woorden die de spelling van 2005 al volgden (en dus afweken van de officiële spelling op het moment van verschijnen). Onze conclusie: met het blote oog zijn de veranderingen niet zichtbaar.

In een recente, omvangrijke roman met zo'n 170.000 woorden staan zes (6) verschillende woorden die door de recente aanpassingen van spelling veranderen.

In de Cito-lijsten verandert niets.

Wat is het nut van de veranderingen?

Van de 380 gedocumenteerde spellingvragen op *Taaladvies.Net*, die betrekking hadden op kwesties die niet of onduidelijk geregeld waren in de officiële spelling, zijn er nu 300 waarvan de antwoorden eenduidig terug te vinden zijn in de Woordenlijst (Leidraad).

Veel 'wijzigingen' werden in de praktijk al vaak toegepast. Woorden als *online*, *tevoorschijn*, *wij-gevoel* zijn niet langer fout, maar volgen nu de officiële spelling.

Een belangrijk voordeel van de aangescherpte regels is dat ze goed kunnen worden toegepast op grote woordverzamelingen. Het is daaraan te danken dat alle naslagwerken in het taalgebied dezelfde spelling – kunnen - toepassen.

Dit artikel biedt niet de ruimte om in te gaan op alle kritiek, maar laten we één voorbeeld bespreken, dat bijna het symbool is geworden voor de veronderstelde wereldvreemde regelzucht van de Werkgroep Spelling. In 1995 is in de Woordenlijst het woord 'appel' in de juridische betekenis voorzien van een 'accent grave'. In de 41 jaar daarvoor stond dat accent er niet, in de Van Dale stond het niet, ook niet na 1995. Het Frans – waaruit het woord afkomstig is – kent dat accent evenmin. Een vergelijkbaar woord als *rappel* kreeg zo'n accent niet. Het woord *kartel*, dat ook verwarring kan opleveren tussen *kartel* en *kartel* evenmin. Het was kortom een merkwaardige uitzondering die door de Werkgroep Spelling is beschouwd als een vergissing. In de Woordenlijst van 2005 is die vergissing hersteld, door het woord weer zonder accent

op te nemen.

Voorlichting en hulp

Een belangrijke stap vooruit ten opzichte van 1995 is de toegankelijkheid van de officiële spelling. De *Woordenlijst* is voor iedereen gratis raadpleegbaar op internet en door het keurmerk 'officiële spelling' op woordenboeken en op de spellingcontrole van *Microsoft Office*, komt de officiële spelling als vanzelf bij veel taalgebruikers.

De Taalunie heeft zich in de loop van 2006 toegelegd op het geven van voorlichting en hulp. Er is een folder gemaakt die naar alle scholen en bibliotheken in het taalgebied is verstuurd. We hebben voorlichtingsbijeenkomsten gehouden voor journalisten, vertalers, tekstschrijvers, docenten Nederlands en studenten taalkunde. We hebben meegewerkt aan artikelen en programma's over spelling en we hebben op onze website www.taalunieversum.org een overvloed aan informatie over spelling opgenomen.

Terugblik en toekomst

Samenvattend kunnen we vaststellen dat de Taalunie geslaagd is in haar opdracht. De inconsistenties zijn uit de woordenlijst verwijderd en er is aanvullende regelgeving voor problematische categorieën. Er is een door alle gezaghebbende naslagwerken aanvaarde spelling die bovendien gemakkelijk en kosteloos toegankelijk is. Als in 2015 opnieuw een geactualiseerde editie van de *Woordenlijst* beschikbaar komt, zal er dus weinig aanleiding zijn voor commotie. Maar dat dachten we deze keer ook, en daar hebben we ons in vergist. Een belangrijke les die de Taalunie heeft geleerd is dat een breed draagvlak het allerbelangrijkste is als het om spelling gaat.

Ronde 4

Bart Vandenberghe

KA Mortsel & Pedagogische Begeleidingsdienst van het Gemeenschapsonderwijs

Contact: bart.vandenberghe10@telenet.be

Weg met de spraakkunst?

1. Principes

Ondanks de duidelijke accenten die in de diverse Vlaamse leerplannen¹ gelegd worden, blijken behoorlijk wat leerkrachten van de (eerste en) tweede graad van het middelbaar onderwijs in de praktijk hardnekkig vast te houden aan de zgn. klassieke spraakkunst. Nochtans zorgt deze nauwelijks voor transfer. In *Nederlands in de basis-*

¹ Deze tekst is gedeeltelijk gebaseerd op een basistekst in het nieuwe leerplan Nederlands voor de eerste graad van het gemeenschapsonderwijs in Vlaanderen. Onze editie dateert van 2000 (derde herziene druk, p. 18).